

Bellmanin laulut, pelkkiä juomalaulujako vain ?

Kaikki tuntevat Ukko Nooan, mutta ei hänen "isäänsä," Carl Michael Bellmania, Ruotsin kansallisrunoilijaa (1745-1790). Harva runoilija on kirjoittanut kestoheitteä, joka edelleen elää 220 vuotta hänen kuolemansa jälkeen.

Miten innostuin Bellmanin tuotannosta? Lapsena tietysti opin soittamaan pianolla, nokkahuilulla ja huuliharpulla Ukko Nooan. Kansakoulun laulukirjassa oli kevätlaulu "Tuuli hiljaa henkäilee, aalto vapaa välkkyilee", joka kylläkin oli alkuperäiseen tekstiin verrattuna uudelleen runoilu lapsille sallittuun muotoon.

Opiskeluaikana tapahtui kohdallani varsinainen Bellman läpimurto mieskuorossa, jota johti Kaj Chydenius ja hän valitsi konserttiin Bellman osaston, joka laulettiin ruotsiksi. Lisäksi minulle valkeni, että runoilija ja säveltäjä oli yksi ja sama mies.

Laulujen lumon salaisuus on nimenomaan sanan ja sävelen yhteisvaikutus, toki molemmat erikseenkin ovat taiturillisia, mutta yhdessä ne ovat ainutlaatuisia. Lauluja on kaksi sarjaa: Fredmanin Epistoloita 82 ja Fredmanin lauluja 65. Epistolat ovat jonkinlaisia hupimukaelmia Paavalin kirjeistä, näin on arveltu. Uskonnolliselta kannalta Bellman irvailee vanhatestamentillisillä nimillä ja tapahtumilla, mutta ei rienaa. Mukana ovat myöskin antiikin jumalat ja viikinkien tarusto suloisessa sekamelskassa. Tuonen lautturi Charon on vakituinen vieras lauluissa.

Millainen ihminen Bellman oli? Itse hän kirjoittaa seuraavasti:

"Kuten yleisesti on tiedossa, olen mies, jolle on suotu vain vähän syvämieltyä, enkä pyri selvittämään liikkuuko aurinko tai miten maa pyörii. Voin vakuuttaa, etten tahdo pahaa ainoallekaan luodulle. Rakastan viattomia lapsukaisia, rehtejä miehiä ja sammumattomalla liekillä naisia. Syön vähän, mutta hyvin ja vain silloin kun on nälkä: sunnuntaina kaalia, keskiviikoin herneitä ja lauantaina silliä"

Todellisuudessa hän oli tavattoman lahjakas. Kirjallinen tuotanto sisälsi niin hengellistä kuin maallista runoutta, virsiä, näytelmiä jne. Hän oli taitava näyttelijä ja stand-up koomikko jo ennen koko lajin keksimistä. Hän soitti taitavasti 12 kielistä luutun tyyppistä soitinta "citrinchen"iä ja opetti sen soittoa. Nuoteissa on merkitty sooloja eri soittimille, niitä hän matki omalla äänellään. Jopa päivällispöytää hän soitti, "kuten urkuja, joissa oli yksi epäviireinen pilli. Tästä on säilynyt aikalaiskuvaus, hän itketti ja nauratti yleisöään miten tahtoi.

Koko hänen elämänsä leimasi ainainen rahapula. Vakituisen viran hän sai hovin arpajaisihteerinä päästyään Kustaa III:n suosioon ylistyslaululla "Kuninkaan Malja".

Pieni palkka ei elättänyt perhettä. Lainata piti joka suunnalta ja vouti oli velkojen asialla kaiken aikaa. Yhdessä vaiheessa hän oli Norjassa maanpaossa velkavankeuden uhatessa ja pääsi takaisin kotimaahan kuninkaan armahduskirjeellä. Ruokarahaa hän hankki tilausrunoilla hautajaisiin, häihin ja juhliin. Mitallista runoa syntyi hetkessä,

sepitys haudalla ja esitys muistotilaisuudessa. Hautajaisia riitti 1700 luvun

Tukholmassa. Keuhkotauti, kuppa ja kulkutaudit niittivät satoa, lapsikuolleisuus oli järkyttävä. Asukkaita Tukholmassa oli n.70000 ja kapakoita joka korttelissa, arviolta

700-900. Joten aineistoa lauluille riitti, meno oli kova ja viina ja olut virtasivat. Runoilija itse ei ollut juoppo, hän istuskeli syrjässä ja tarkkaili juhlintaa. Laulujen henkilöt ovat olleet oikeita ihmisiä, tapahtumatkin ovat varmaan todellisia.

Uskoakseni laulujen vaikuttavuus perustuu juuri niiden todenmakuisuuteen. Tekstistä ja musiikista yhdessä välittyy eletty elämä, rakkaus ja kuolema. Samassa laulussa vuorottelevat ilo ja kärsimys niin taitavasti eri säkeistöissä, että ne vievät nykypäivänkin kuulijat mukanaan naurusta kyyneliin. Myös hautajaislauluissa on huumorin kevennys mukana niin taitavasti, ettei se häiritse.

Naiset kuvataan nymfeinä ja impyeinä, joita he tuskin olivat. Varsinainen prostitutio oli kielletty ja sitä vahti siveyspoliisi "paltarna", joka pidätti epäiltyjä ja toimitti heitä rangaistustöihin kehräämöihin. Virkamiehet saattoi kyllä lahjoa jos oli varaa. Tavallista oli, että daameilla oli varakas ylläpitäjä, joka kävi heitä tervehtimässä säännöllisesti. Nymfit toimivat kapakoissa tarjoilijoina, mutta ottivat myös osaa juhlintaan ja takahuoneitakin oli käytettävissä. Lauluissa on voimakkaita kontrasteja, hurjan menon vastapainona on tavattoman herkkiä ja kauniita rakkauskuvauksia. Juopporemmin venematkaa kuvataan herkkänä paimenidyllinä, jossa melkein tuntee tuoksut ja kuulee linnunlaulun. Seksuaalisuus tulee mukaan eläinten kautta, korskuvat orhit kaatavat aita, ja sonnit jahtaavat lehmiä kaislikoissa pitkin matkaa.

Kieli on valitettavasti hankalasti ylitettävä este näiden laulujen perimmäisen olemuksen ymmärtämiselle. Vaikka olisi hyvä ruotsinkielen taito sekään ei auta, koska 200 vuoden takainen ruotsi on kovin erilaista ja tekstissä vilahtelee merkillisiä sanoja. Suomalainen Lars Hulden on kirjoittanut erinomaisen kirjan, jossa selitetään oudot sanat ja käsitteet. Vuosien varrella Bellmania on suomennettu runsaasti,

ensimmäiset käännökset jo 1800 luvun alussa. Lauluja laulettiin lauluseuroissa ja arvellaan Runeberginkin saaneet belmannilaisia vaikutteita koulupoikana. Kaikki suomentaajat ovat todenneet, että sanatarkkoja, yksityiskohtaisia käännöksiä on lähes mahdoton tehdä. "Palle" Reino Hirviseppä on kääntänyt paljon lauluja ja viimeksi runoilija Liisa Ryömä on suomentanut upeasti valikoiman "Lauluja lasin läpi" 1997.

Itse yrittelin kääntää Epistolaa N:o 3, josta en ole suomennosta löytänyt, pään raapimiseen se jäi. Sitten törmäsin suomennokseen vuodelta 1837 Juhan Fredrik Granlund on kääntäjä. Painoasun käänнос sai vasta 1861. Se on sellaisenaan tänäänkin laulukelpoinen.

Ruotsissa on levytetty kaikki Bellmanin laulut. En valitettavasti vielä ole niiden omistaja. Tarkoitus on tehdä matka Tukholmaan ja hakea kirjallisuutta ja levyjä. Parhaina tulkitsijoina pidetään Sven Bertil Taubea ja Fred Åkerströmiä, jonka tulkinnoista Tukholman barokkiorkesterin kanssa pidän kovasti. Laulajia ja esitystyyliä on monenlaisia, on oopperatekniikka ja lähes puheenomaista

näyttelijätyyliä.

Mielestäni kaikki, joka tuo esiin laulujen sanoman on sallittua. Tekijän itsensä esitystapa oli näytelmällinen ja erilaiset teatteriseurueet ovat laulusikermistä tehneetkin näyttämöversioita.

Kuulee usein puhuttavan Bellmannin juomalauluista, se on mielestäni lähes loukkaus . Ovat ne juomalaulujakin, mutta jos hieman pintaa raaputtaa niin niistä löytyy koko inhimillisen elämän kirjo. Eivät ne muuten olisi kestäneet vuosisatojen kulutusta.

Bellman lainaili melodioita aikansa oopperoista, etenkin ranskalaisista. Hänellä oli omat kanavansa. Muotisävelmät Pariisista olivat hänellä ennen kuin niitä oli esitetty Ruotsissa. Tämän pohjalta tuntuu mahdottomalta uskoa, ettei hän tuntenut nuotteja, kuten on väitetty. Myös Bellmanilta lainattiin ja lainataan edelleen. Ruotsin radion väliaikamerkki on ”Böljan ligger lungn och skön”.Marssit, virret, kansanlaulut; kaikki sävelmät kelpasivat.

Mielestäni tällainen tutkimusmatka vaikkapa laulujen kautta antaa mielenkiintoisen mahdollisuuden kurkistaa menneisyyteen ja ihmisten elämään siellä. Samat ilot ja surut, lamat, sodat, taudit ja rahapulat kuin täällä nytkin. Elämää se on ollut ja on.

Bellman kuoli keuhkotautiin 55 vuotiaana, sairaus paheni velkavankeudessa, jonne runoilija joutui pikkumaisen velkojan toimesta.

Kirjallisuutta:

Bellman Suomessa SKS Helsinki 1929
Ernst Brunner Malja tomullesi, Otava 2004
Liisa Ryömä.suom;Lauluja lasin läpi WSOY 1997
Mati Sirkel ja Ott Arder tölq.Fredmani Epistlid ja laulud
Kunst", Tallin 1993

Rovaniemellä Vappuaattona 2009

Pertti Manner

